

Kara gün . . .

Azerbaycan, millî mateminin bugün on dördüncü yıl dönümünü derkedyor.

Bundan 14 yıl evvel kızıl rus ordusunun taarruzuna uğrayan vatannı boynuna ateşten bir esirik zenciri vurulmuştur.

Rusluğun çarlık şeklindeki istilasından henüz kurtulmuş bulunan milletimiz, talin nühesetli getirmişle, bugünün mislinde, bu defa bolşevizm rengine alan o rusluğun yeniden istilâsına maruz kalmıştır.

Talin nühesetli getirmişle dedik; bunun üzerinde durmak lâzım:

Kızıl imperyalizm Kafkasya'ya sade kızıl ordusunun üstün kuvvetine güvencerek gelmedi. O, aynı zamanda Yakın Şark'taki vaziyetle, bizzat Kafkasya'daki hazırlığına da büyük ölçüde istifade ederek istediğine nail oldu.

Yakın Şark'ta öyle bir vaziyet vardı ki, istiklâli yeni baştan kazanmaya azmeden Türkiye bolşevizmle temas en zaruri bir ihtiyaç olarak hissediyor, Kafkasya milletlerinin hayatını zehirleyen bu yılanla sarılmaktan kendisine bir necat bekliyordu.

Azerbaycan'da müasir bulunan Türkiyelî muhacirlerin bu „yılanla“ kucaklaşmaları halkın müdafaafeesini hissini körleştiriyor, düşmanın yalancı lozunklarına aldatici bir süs vererek, bolşevizmin istediği siyasi terisi temin ediyordu.

Batmak istemeyen Türkiye'nin kızıl yılanla kucaklaşması keyyifetinin tafsilatı üzerinde fazla durmaya ihtiyaç yoktur. Okurlar bu tafsilatı bilmez değildiler.

Bolşevik manevrasını kolaylaştıran sebeplerden biri de, isaret ettiğimiz gibi, Kafkasyalılardan hazırlıksızlık olmuştur.

Bütün Kafkasya, eşefle kaydetmek lâzım ki, düşman aynı azım ve aynı cesaretle, birlik olarak, karşılamak imkânında olmadılar. Kızıl tehlike başlarken üstünü alıncaya kadar Kafkasyalı Cumhuriyetler teşkilatlarını temamlie kurmak ve kendi aralarında sıkı itihatt esaslarını temamlamak fırsatını bulamadılar. Kafkasya Kafkasyalılarının şıarı kendini müdafaa edecek organlarını kurmak imkânını daha kazanamadı.

Bu şerâit içerisinde bulunan o zamanki Kafkasya'da millî ve hakiki interelerle beraber üniversal ve hayali bir takım ideler dahi hadiseler üzerinde tesir yapıyordu.

Bu tesirlerin sevkiledir ki bolşeviklerin kendi ordularıyla Kemal Türkiyesini kurtarmaya gittikleri hakkındaki yalanlarına ilk günlerde inanırlar bulunmuş ve Türkiye hayaten yapan ajanların hareketleri kısmen muvaffak olmuştur.

Mücceret hilyalarından ziyade Kafkasyalılar her şeyden evvel kendi hayatı menfaatlarından doğan siyasi zihniyete bağlanırsalar, millî menfaatleri daha iyi surette temin edilir, ortaak Kafkasya dahi güzel surette müdafaa olunurdu.

Fakat, bugün sade Azerileri değil, Kafkasyalı milletlerin hepsini kara gün içerisinde birakan bolşevizmin on dört yıldan beri icra ettiği mezalim, kaydettiğimiz bu noksanı temamlamaya bais oluyor.

27 Nisan 1920-den itibaren kızıl rejim altında hürriyetinden, milliyetinden ve istiklâlinden mahrum her türlü mezalim altında kalan Azerbaycan, bolşevizmin kandan doymak bilmeyen Moloh'ına sayısız kurbanlar veriyor. Fakat bu kurbanlar onun gözünü yıldırmıyor. Azerî gençliği, azerbaycanlı halk kitlesi, her türlü mahrumiyete rağmen, istiklâlinin geri alınması uğrunda çarpışıyor.

Hazer'in kanlı sularında boğdurulan, Solofki'nin „buzu cehennem“inde öldürülen, Vatânın dağlarında ve derelerinde takip olunan azerbaycanlı istiklâl mücahitleri Kafkasyalı başka milletlere mensup

„İstiklâl“ in taziyeti

Yurdumuzun istilâya uğradığı bu kara günde istiklâlimize varulan darbenin acısını duyan bütün vatandaşlara baş sağlığı verirken, „İstiklâl“ aynı zamanda millî istiklâlimizin geri alınması uğrunda şehit düşen kahramanların aziz ruhlarını şükran ve minnetle anmayı en büyük borcu sayar.

Millî tarihimize sürülen 27 Nisan lekesini bir an evvel silmek için, kahraman şehitlerimizin yürüdüğü yoldan giderek, sallarımızı sıklaştırmak ve her türlü fitne ve fâsıtların önüne geçerek, cephe-mizi mukemmelleştirmeliyiz.

Yaşasın millî birlik — yok olsun nifak!
Yaşasın istiklâl — kahrolsun istilâl!

İstanbul'da bir bolşevik ajanı

Aldığımız malûmata göre İstanbul'da Sovyet ticaret müesseselerinden birinde hizmete bulunan Selim an nam bir bolşevik, taşıdığı resmi sıfatından başka gizli Komintern ve G.P.U. ajanlığını yapmak ve

İstanbul'daki Azerler arasına el altından fitne ve bozgunculuk salmakla muvazzaf imiş. Bu vazifesinin ifası maksadile o, son zamanlarda epeyi faaliyet eseri göstermekte imiş.

Lehistan ve Rusya

„Deyli Telgraf“ gazetesinin verdiği malûmata göre, Sovyet hükümeti kendisine Avrupa devletlerinden daha fazla müsellaah askeri kuvvet ve hava filosu bulundurmak hakkı vermesini talep etmektedir.

Moskva'nın motifi Rusya arazisinin büyük olması ve, hem Avrupa'da, hem de Uzak Şark'ta ordu tutmak mecburiyetinde bulunduğuy keyyifetidir.

Rusya'nın bu talebine karşı Lehistan şiddetle itiraz edecektir. Lehistan itirazında, Japonya taziyki zayıflıcsine (ki ihtimal dahilindedir) Sovyet hükümetinin Uzak Şark'taki kuvvetini Avrupa'ya naklede bileceğii ileri sürmektedir.

Hava kuvvetinin ise bir kaç gün zarfında Asya'dan Avrupa'ya sevkiledile bileceğii şüphe yoktur. Ona göre Lehistan Rusya talebinin rettedilmesini ve müsellaah kuvvetinin azaltılmasını talep ve bu hususta ısrar edecektir.

„Berliner Tageblatt“ gazetesinin (18. 4. 1934) Varşova muhabiri, Sovyetlerin yeni Varşova sefiri Davtiyan'ın 17 Nisanda matbaat müesseselerine verdiği beyanattan bahsile aynen sunları dahi ilave etmektedir: — „Davtiyan'ın beyanatı, menderatic hasebile değil, sadece tonu itibarile dikkati celbetmekte idi. Mealece bu beyanat, adı Sovyet silüculüğünü teşbitten ve Sovyetlerle Lehistan arasında teşriki mesainin

lüzümiyetine dair kullanan berrnutat cümlelerinden harice çıkmadı. Lehistan Sovyetlerle hüsnü münasebette bulunduğuy takdirde Moskva'dan mühim iktisadi ihaleler alacağı kabildinden olan ifadeler bile oldukça gayri vazih bir şekilde formüle edildi. Bütün bunlara rağmen beyanatta mevcut olmayan bir cihet gayet vazih surette tezahür etti: herhangii bir samimiyetin yokuğii ve binaenaleyh bundan mütevellit ademî itimat ve şu itimsizliğı artık gizletmemek ihtiyacı.

İtün şunların üzerine Davtiyan'ın reiscumbur tarafından kabulü esasında söylediğii nutkundağı soukluğ avazesi dahi ilave edilirdi, Antonoi Ovsienko'nun azli keyyifietii yeni bir mâna ifade etmeğie başlar.

Sovyetler Ovsienko'yu azletmekle yalnız sefirin kendisini değil, aynı zamanda galiba Lehistan'ı dahi cezalandırmak istemilerdi, zira Ovsienko'nun uzun müddet Lehistan'da bulunmuş ve geniş Leh mehafilile yakından münasebette oluşu bu sefiri Lehlere karşı muayyen bir derecede kadar hususi bir merbutiyete mecbur etmiştir. Ve bu merbutiyete, işte şimdi Sovyetlerin gözünde artık lüzumsuz adollunmaktadır. Keza bu sebeplerdir ki, Davtiyan trenden çıkarken, kendisini selamlyan Lehlere nezaketle el vermiştir, fakat aynı zamanda onları pek souk bir sima göstermekle karşılamıştır.“

Kırım'da istiklâl hareketi

Geçen nushamızda Varşova gazetelerinde, Lehistan telgraf ajansının Kırım'da Türk Millî hareketine dair 5 Nisan tarihile Moskva'dan verdiği haberi naklen kaydetmiştik.

Lehistan telgraf ajansının verdiği haberde Kırım'ın Yalta şehrinde millî bir teşkilât keşfinden bahsedilmekte idi.

Bu defa 11 Nisan tarihinde Londra'dan Avrupa gazetelerine „Morning Post“ gazetesinden naklen verilen aşağıki malûmatı dercediyoruz.

„Morning Post“ gazetesinin, Kırım'ın Ak-mücahitler arasında şıa bir rabta vardır. Aynı esaret, aynı zulum, aynı rejim, aynı hamleyi, aynı mukavemeti ve aynı yolda mücadeleyle doğurmuştur.

Bu aynılık bu milletlerin ortak menfaatlara malik oldukları hakkında onlarda derin ve sarsılmaz bir iman doğurmuştur.

Bir iman ki yaşanan bu kara günlerin çok çekmez aydın bir güne değışiceğii hakkındaki kendi mümminlerinde zerre kadar şüphe bırakmıyor.

Azerbaycanlı istiklâl mücahidinin millî zaferine imanı yalnız komşuları Kafkasyalılarla bir dert ve bir menfaatta olduğunı duyusundan doğmuyor, o aynı zamanda aynı düşmana karşı mücadele halinde bulunan mahkûm diğer Türk ıleri ile aynı vaziyette bulunan başka mahkûm milletlerle omuz-omuzla bulunduğundan dahi kuvvet alıyor.

Yar (Sevastopol) şehrinde aldığı malûmata göre, Sovyet hükümeti Ak-Yar'da milliyetçilere mahsus gizli bir teşkilât meydana çıkarmıştır.

Bu teşkilât Kırım'ı müstakil bir devlet ilan etmeğie hazırlanmakta imiş.

Bu münasebette Ak-Yar'da üç yüze kadar adam tevkiif edilmiştir.

Telkiif edilener arasında Kırım'ın bir çok me'sul komünistleri de vardır.

Lvov'da intişar eden „Dilo gazetesii de Kırım'da millî istiklâl teşkilâtı keşfedildiğii ve bu münasebette külliyetli tevkiifat icra olduğunı yazmaktadır.

Ona bu kuvveti veren hissi âmiller arasında, hiç şüphesiz, millî felaket kadar müessir başka bir âmil yoktur. Bu ise 27 Nisan, bu millî matem, bu Kara Gündür!

Kendini şerefleri bir insan olarak telkâki eden bir azerbaycanlı, millî tarihine sürülmüş 27 Nisan lekesi silimmedikçe, kendini uhtesine düşen en mukaddes vaziefeyi yapmamış gibii telkâki ederek, vücudan azabi duymalıdır.

Milletin kara gününü ona bayram tutturran istilâ kuvvetini kırmak için çalışmak ve bu kuvvetin, vatandan uzak bulunan muhacirler arasına bite fitne ve fesat salan hain ellerini kırmak vatansever bütün Azerilerin vazifesidir.

İstiklâlimize fasla verilen bu kara günde, bizi tekrar ona kavuşturacak büyük mücadeleye bağli ve sadık bulunmak için yeniden ahdedelim!

M. E. Resul-zade

Zavallı Yurdumuz

27 Nisan Azerbaycan'ın kara günüdür. — Bu, bir gün değil, 14 senedir Azerbaycan'ın bu güne başlayan tarihinin her günü karadır.

— Büyük millî faciamız 14 sene evvel bu gün başladı . . .

— İstiklâl sevincine yeni kavuşmuş zavallı Yurdumuz rusun vahşi istilâsına tekrar uğradı.

— Hem de nasıl bir istilâ . . . nasıl bir vahşilik . . .

— Rus kızıl ordusunun elinde esir olan milletimize yapılmakta olan işğence ve zulümleri, sel gibi akıtılan kanları, sönen ocaqları, dağılan hammanları, paymal olan ırz ve namus ıztıraplarını hangii kaleme tasvir ede bilir? . . .

— Bu gün, millî ruhumuzda, millî varlık ve şuurumuzda daıma yaşayan, daıma kendini hissettiren ve daıma hancer gibi kalbimize batan bir gündür.

— Bu, — 14 senedir uzayan, millî mevcudiyet ve vücudumuz canavar gibi keşimlen korkunç bir kâbus, arşa çıkan bir zulüm günüdür.

— Bu günü ve bu zulmü Azerbaycan dünyada durdukca unutamaz ve unutmıyacaktır!

— Tarihimizin en çetin ve en felaketi bir devrini yaşıyoruz.

— Bolşevik istilâsı devri.

— Neron dehşet ve vahşetine rahmet okutan bu istilâ rejimine ve onun zulümlerine karşı Azerbaycan'ın açtığı cidal bitkinî dünya gözü önündedir. İstiklâl milletimizi imha siyaseti hakkında bu kadar senedir tüyler ırptici tafsilat ve teferrüatla yazıyor, bağırıyoruz.

Medeni denilen dünya ise bu faciaya köröcsine bakıyor, bu feryatları karacasına (sağırçasına) dinliyor . . .

Senelerden beri perde-perde oynanan bu trajediyi tekrar canlandırıp yazalım mı?

— Niçin? Kimin için?

— Azerbaycanlılar için mi?

— Buna lüzüm yok.

— Bu gün ve onun getirdiği cehennem ruhumuzda, günümüzde kan ile yazılmıştır. Bu meşum güne dagaılan Azeri kâbulinden her dakika, her saniye durmadan akan kan-yaşları bir kendileri, bir de Allah buyuyor.

— Bu zavallı Türk diyarında şimdi halk aşıkları:

„Yavaş, yavaş gidiyor canı,
Osuıyor, osuıyor guneri günümün,
Gizli, gizli akıyor kanı,
Sızıyor teieri günümün . . .“

diye, milletin bu büyük faciasına sazları ile beraber ağlıyorlar.

— Başkaları için mi?

— beyuade!

— Bızım dârdi dinleyen, dinlemek istiyen varmı ki?

— Medeniyet, insaniyet, kardeşlik, bilmen ne, bilmen ne latariına gene mi aldınanım? Bu yadırtı şeylerin ne oduğunı görmemiş mi, öğrenmemiş mi?

— Yetmez mi? Bu seraplar, bu hayaller peşinde koşmak artık yetmez mi?

— Bugünkü siyaset âleminin yegâne bir mihveridir:

— Menfaat!

— Bunu iyi bilmeii ve iyi anlamalıyız. Hareketlerimizi de ona göre tayin ve tesbit etmeliyiz. Bilimeliyiz ki siyasete sadıllık daıma mağlubiyetle neticeleniyor.

— „Bin nasihat, bir müsibet“ — demişler. — İşte, vatanımızın bu büyük müsibeti milletimize unutulmaz bir ders oldu . . .

— Bu felaket yıl dönümünü, 14 senelik istilâ yılı dönümünü kaydederken, hepimizi kalbimizi ve dimağımızı delen bir his, bir fikir var:

— Halâs!

— Bu yolda her şeyden evvel kendimizi, kendi iman ve kuvvetimize güvenmeliyiz!

— Bir de:

— Hemdert ve hemmenfaat olanlara.

— „Talih zebun“ mu?

— Hayır!

— Metin olalım. Düşmanın zehirli ve bozcucu provakasyon ve entrikalarına kendimizi kaptırmıyalm.

— Metin olalım. Hak ve istiklâlimiz uğrunda verdiğimiz Büyük Şehitleri ve onların iman yollarını unutmıyalm.

M. Vekilli

27 Nisan

27 Nisan...

Bu tarih Azerbaycanlılara beşeri intikam vazifesini hatırlatır tarihi hazin bir gündür. Beşeri diyoruz, çünkü 27 Nisan tarihi, hak, adalet, hürriyet ve istiklâl gibi beşeri kıymet ve insanî nimetlerin Azerbaycan hayatında gaspolidiği, hırpalandığı günün tarihidir. Evet, bu gün insanî hakların hiçe sayıldığı, beşerin tahkir olduğu gündür. İşte bu itibarla 27 Nisan müsbetinin bizlere tahmil ettiği intikam vazifesi millî olduğu kadar, beynelmil mahiyettedir de...

Beynelmilîyet: işte ayrı-ayrı müstakil millî hayatların bir manzumesi. Millî hayat ise insanlığın ruhi kudret ve maneviyatında yaptığı çetin hamlelerin bir eseriştir. Evet millîyet felsefi düşüncenin ifkışatı, feylesofların çehdi, ilmi mecadlerdeki terakkinin hem haliki hem de mahsulüdür.

İşte, buna mebnidir ki, kurumu vusta gibi felsefi düşüncə ve ilmin hür olmadığı ve inkısaftı emmedığı devirlerde bugünkü manasında millîyet cereyanlarına ve millî hayata tesadüf edilemez. Hakikî manasında beynelmilî millîyet cereyanları, binaenaleyh millîyetlerde istiklâl fikri tarihin daha yüksek devirlerinde, bilhassa ilmin hakimiyeti sayesinde kıymetlerin şeni bir şekli olduğu 19-nci ve 20-nci asırlarda görülür.

Bu bakımdan ayrı-ayrı millî hayatların müessir kıymetlerini ve mahiyetini görmek ve anlamak için mezkûr cemiyetlerin, ilmin, san'at, iktisat gibi ayrı millî cemiyetlere esas teşkil eden maddi ve manevî, "kültür" hayat unsurlarına bakmak zarureti vardır.

İşte bundan dolayı millî canımız, istiklâl ve hürriyetimize indirilen darbenin çok ağır, çok felakətli tarihi olan 27 Nisanı hatırlarken aynı zamanda Azerbaycan münevverlerinin maddi ve manevî hayat unsurlarımızın teşekkülünde gösterdikleri faaliyet ve cehdinden bahsetmek faydalı hatta elzemdir. Zira bugünkü istiklâl idealimiz düne kadar teşekkül eden kültürümüzün kemal vasfı yolu onun siyasi bir fidesidir ki onun teşekkülünde münevver halk zümresinin rolü mühimdir.

Tasriha lüzum yoktur ki, bir takım beynelmilî şartların tesiri olmaksızın bir milletin bir devlet olarak teşekkülü ve müstakil olduğu içtimai kültür seviyesinin asrın icabına tevliken kifiyeti ile kabilidir.

İşte Azerbaycanın içtimai bünyesinde görülen bu kıfiyet, uzun esaret yıllarında çarlığın bin bir türlü tazyik ve tesadisine rağmen, münevver halk zümresinin gayret ve saygı ile edilmisti, 19-nci asrın ikinci rubundan itibaren Azerbaycan münevverleri muztarip halkımıza imkək suretile doğma yurdun her köşesine bir çok vasiyalar terakki ve yenileşme unsurlarını götürmüştür.

İksolastik irani hurafat ve taassüple bucalıyan köyli tabakasına, halk yığınlarını ilmin nurile tenvire çalışmıştır. Bu devir, münevverlerin içtimai hayatımızın her safhasında yaptığı işlahlar ve başardığı orijinal işler o kadar çoktur ki tarihimizin hemen 50 senelik çok derin, minnet ve şükranla dolu safhasını teşkil eder. Bugün Türk ve İslam âleminde Azerbaycan' a fihnal bir mevki kazandıran şöhreti malûm tiyatro ve musiki hayatlarımız bu devrenin mahsulüdür.

dur. Gene bu devirdedir ki halkımız iktisadi ve ticari çok geniş adımlar atarak, şehircilik hayatına başlamış, kuvvetli ve ticaret merkezleri yaratmıştır. Bütün bunlara ilave olarak halk arasında çıkan müteşebbislerin Azerbaycan ilmi ve hars hayatında yaptıkları meşkur hizmetler ve tesis ettikleri bilgi müesseselerile millî hayatımız hakkiki menedüseye ve Garb' a taşınmıştır. Evet, bütün bu mütemadi faaliyetlerin hasılatıdır ki eski devirlerin mütekmil kıymetleri yeni devrin, 19-nci ve 20-nci asırların metalibati dairesinde istah ve ilâ edilmiştir.

İşte, Azeri cemiyetini mevcut seviyeye isale eden ve asrileştirme mücadelesini diyeceğimiz halkın işbu mücadelesidir ki aynı zamanda Azerbaycan heyeti içtimaiyesini muayyen bir ideal etrafında toplayarak aynı duyğularla mütehasiss millî bir vahdet haline koymuş, tarihi ve an'anesi yalmız hürriyet olan halkımız bir millet olmuş, binaenaleyh müstakil bir hayat yaşamak hak ve liyaketini bahsetmiştir.

Bu hazin günü kendi hesabına yaşadığımız 28 Mayıs istiklâl Beyannamesi, işte bu mücadelenin bir neticesi, daha doğrusu bu mücadelenin medeni ve harsî hayatımızdaki ihzaratına tekbül eden siyasi problemlerin bir manzumesi ve bu istiklâl Beyannamesiyle açıklan her Azerbaycan ufkulari ise milletimizin hak ettiği liyaketin çok tesiyetkar bir mükafatı idi.

Fakat ne yazık ki iki sene gibi kısa bir müddet millî gururle yaşayan Azerbaycan halkını tarih ve beynelmilî hayat yeni imtihanlara sevketti. Tekrarına hacet olmayan yalancı vaatler ve sahta insanî ideallerle vukua gelen boşevizm, kızıl rusluk, Rusya'nın yoksulluklarından sıyrılarak, şen, mamur, o güzel yurdumuzun kalpğahına yürüdü. Kendini hakmın müdafii ilan eden kızıl müstevli, haksızlıkların ve vahşetlerin en büyüğünü, cinayetlerin en korkuncunu Azerbaycan hayatında işledi.

Evet, hürriyet ve istiklâlmız henüz şafak şekerken kaspolundu.

Fakat, an'anevi rus siyasetinin bu yeni tecellisi Azerbaycan mücadelesini asla durduramadı bilakis daha da şiddetlendirdi.

Bu yeni mücadelede Azerbaycan münevverleri bilhassa münevver Azeri gençliği iki vazifeyi birden yüklenmiş bulunuyor. O, bugün Azerbaycan' da yalmız kültürünün, işlemler ve halketmekle kalmıyor. Bundan daha mühim olarak çetin istiklâl mücadelesinin komandanı ve sıra nelerliği vazifesini de yapıyor. On dört seneden beri fikir içtihadında olduğu kadar bin bir şekilde tecelli eden istiklâl mücadelesinin mührabına verdiği büyük kurbanlar ve kurtuluş yollarında vatan sulayın mübarek kanile daha o gene millî hayatta ön saat işgal etmektedir. Bugünkü Azerbaycan gençliğinin ölüme pence-penceyi tarih ve menfa yollarında yürüttüğü bu hayati ve kanlı mücadelesinde evsalını burada saymak imkânsızdır. Yalmız şunu kaydetmek isterim ki, bu gayri müsait şerait dahilinde o, yürüttüğü mücadelede bir an olsun fütür göstermemiştir. Fikri gıdasını medeniyet dnyasından ruhi halmesini büyük ve şerefli millîtinin mazisinde alan bu gençlik her gün bir az

Moskva'nın müstemlike siyaseti

"İstiklâl" in geçen 55-nci nüshasında Azerbaycan' da kaçuk istihsalına dair malumat verilmiştir.

Azerbaycan' da fenni ve tabii kaçukların her nevi ve cinsi muvafakiyetle istihsal edile bilmektedir. Burada elde edilen kaçuk S.S.S.R.-in bütün rezin-istik sanayini temine kâfi görünmektedir. Azerbaycan' dan Moskva' ya naklinin oradaki imalathanelerde kabili istifade hale getirilmekte idi. Fakat bu pahalya mal olduğu için Moskva kaçuk imalathanelerini ham kaçuk havzasına yakın bir yere göçürmek fikrine düşmüş ve (?) bu maksatla Sovyet Ermenistan' ında 7 kaçuk imalathanesi inşasına şuru etmiştir.

"Bakinski Raboçi" (6 Mart) bu haberi kaydetdikten sonra "Maveray Kalkasya Ermenistan' ın yeni kaçuk imalathanelerini uzam kaçukla temin etmeğe mecbur olduğu" hakkında Moskva' nın bir buyrugunu dahi ilave etmektedir. Dikkat edilsin:

İmalathaneler, kaçukun istihsal edildığı Azerbaycan' da değil, Erivan' da inşa ediliyor.

Bunun da yeğane motifi iktisadi mülhaza değil, siyasi bir gayedir. Deniliyor, ki Ermenistan' da sanayi sınıfı yaratmağa ihtiyac vardır...

Fakat bu, Bakü petrolunu Batum ve Moskva' da tasfiye ve benzine tahvil etmeğe benzer; Azerbaycan' ı yalmız ham mal deposu olarak istismar etmeğe niyetinden doğan bu siyaset te, ötekilerle beraber, rus hakimiyet ve istilâsinin bertaraf edilmesinde birlikte akamete uğrayacak, Azerbaycan siyasetine ve iktisadına müstakil bir meblemek olacaktır. Onun hudutsuz imkânları bunun kuvvetli garantisidir.

daha sularını sıkılaştırarak çehdini arttırdı. Bu yolda yapılan mücadeleye gün bir kuvvet dördürümaz. Çinkü, tekrar edelim: bu mücadele, beynelmilî hayata, mazisi hürriyet ve istiklâl ile yoğrulmuş bir millete, istiklâlin zevkini tatmış bir cemiyete, nihayet istiklâl mefkûresile beslenmiş ve yurdun hürriyeti aşkına kalbine yer ayırmış celikten bir gençliğe istinat ediyor. 14 seneden beri 27 Nisanın intikamı yolunda yürütülen bu mücadele ve Azerbaycan gençliğinin her şeyi istihkâk eden metanet ve cesareti, her mania ve müşkülü haletmeğe kadir dastanı kahramanlığı bunu isbata kâfidir. Hem bu öyle bir kıfiyettir ki dostların ithiharını mucip olduğu kadar kızıl ve beyaz düşmanların da takdirini mucip olmuştur. Ne çekârları tүйler ürperdi çahi vaşeti, ne de menfârları azap ve ıztırabı geç Azerinin kalbine iman haline gelen istiklâl veç ve kanaatını körlömetme. O, atışten çember, buzdun yalçın kayalarından çevirdiği hasarlar içinde her an bir az daha fazla mevut ve mukadder gayesine yaklaşıyor.

Evet, gece geçmiş ... Tan ağ arıyor, güneş doğmak üzeredir.

A. Arazi

Tarihten bir ders

"Ruslar bizim meblemekte dolu gibi sebuhan yaptılar, kız ve kadınlarımızın ızrlarına tecavüz ettiler. Onlar esir aldılar. Rusya' ya götürdüler. Evlerimiz kapularını söktüler, damlarını yıktılar. Meblemektimiz hazinesini taracı ettiler. Pek zengin ve mamur Berde ve Nuşabe şehirlerini yağma ettiler. Tüccarın malını elinden aldılar. Kaşkı, öyleydim de meblemektimin şu feci günlerini görmüyeydim."

Nizamî Gencevi'nin yazdığına göre, Abhaz- serdari Devalı, rusların Kafkasya' da yaptıkları katil ve yağmayı, İskender e işte şu yukarıdaki satırlarla anlatmıştır.

Şu satırlarla ifade edilmek istenen feci hadisenin Kafkasya' da ruslar tarafından yapıldığına şüphe yoktur. Nizamî hadiseyi haiktan duymuş, öğrenmiş ve bilahere manzum bir şekle sokmuştur. Her halde hadise takriben bin sene evvelsi vukubulmuş olacak, ki Nizamî onu halk ağzından veyahut kendisinin yazdığı gibi bir çok eserlerinde toplayarak İskendername diye bir eiansne beşinmiş yazmıştır.

Rusların, takriben bin sene bundan evvel vukubulmuş vahşice hareketleri simdikli bölşeviklerin "insaniyet" namına yaptıkları feci işler, görülmemiş mezalim arasında aeeba bir fark vardır mı?

O zamanki rusların yaptığı gibi şimdiki bölşevikler de bizim kız ve gelinlerimizin ızrlına tecavüz etmiyor mu? Kadın ve çocuklarımızı Rusya içerilerine sürerek orada rus müjriklerinin tahakkümü altında bırakıyor mu? Meblemektimizi yağma ederek "Kıyasa proleterine hediye" diye Rusya' ya taşımıyor mu?

Öyle ise şimdiki Rusya ile o zamanki Rusya'nın farkı nedir?

Farkı şudur: o zamanki ruslar vahşice bir aktın yapıparak meblemektimizi az bir zaman içerisinde çaldılar, yaptılar ve kadınlarımızı esir alarak çekip gittiler.

Şimdiki Rusya'nın vahşiliği ise ötekiden daha devamlı, daha fena ve müthiş ve daha metodiktir.

O zamanki ruslar bir defalık malımız yağma ve kadınlarımızı esir ederek def'olup gittiler. Şimdiki Rusya ise ecadından yaptığı vahşiliği daha mükemmel bir tarzda yapıyor. Malımız ve canımız elimizden almakla iktifa etmiyerek, kendilerini ruslaştırma ve ruslar meblemektimizde yerleştirme siyasetleriyle milliyet ve meblemektimizi mahvetmek istiyorlar.

Burada, farırların "Rahtem bekefenduzu kadim — eki kafem dikene rahmet" darbemeselini hatırlamak tam yerindedir. Rusların şimdiki yaptıkları vahşet ve mezalim hakikaten de babalarına rahmet okutturacak dereceyi bulmuştur.

O zamanki "öldürüş" maddi idi ise, şimdiki "öldürüş" hem maddi, hem de manevîdir.

Görülüyor, ki rusların bin seneden beri devam ettirdikleri, kendilerine vahşilik ve yağmalara, etrafındaki meblemektelere aktın ve başın yapıparak bereketsiz, gayri müntib ve senenin uzun müddetine buzar altında kalan ölkelerinin aç ahalsini doyurmak için takip ettikleri siyaseti şimdiki de aynıle

Arkası 4-ncü sahiede Demirci Oğlu

Millî Aşura

Bu yıl Aşura 24 Nisana tesadüf ediyor. Bu, dini bir matemdir.

27 Nisan ise kızıl istilânın 14-ncü yıl dönümüdür.

Bu da, Millî Aşuradır. Millî bir matemdir. Dini Aşurayı biliyoruz.

Asırlardan beridir milletimiz bugün göz yaşları akıyor, matem tutar, karalar giyer, gülmek, calmaz, okumaz...

Tiyatro mevsimine tesadüf ettiği zaman, yalmız bugün değil, on gün evvelden ve elli gün sonraya kadar tiyatrolarda komedi ve opera temsil edilmeyiz.

Tarlar, sazlar susar. Kemancılar, kavalları ses çıkarmaz olurlar. Yeşil yamaçlarda çoban tütökleri bile sükûta dahr...

Aşklar, okuyanlar bile mersiyeleerden başka şey okumazlar...

Toy, düğün, bayram, eğlence, niğah aktı, hasta selamlaşırken, görüşürken gülmek, gülmeksek bile yasak...

Matemdir! ... Neden? Çünkü Hüseyin öldürülmüştür.

Tarihi biliyoruz. Ve biliyoruz ki Hazreti Hüseyinin katli iki arap salâlesinin hakimiyet savası neticesinde vuku bulmuştur.

Fakat bir Azerinin muhayelesindeki "Hüseyin" bir arabın muhayelesindeki Hüseyin değildir.

Tarihi "Hüseyin" ile içtimai "Hüseyin" arasında hiç bir münasebet bile yoktur.

"Hüseyin" veyahut "Ali" tarihi şahsiyetlerinin tamamen ayrılmış, Azerbaycan

muhitinde efsanevi birer şahsiyete bürünmüş, "meçhul asker" gibi içtimai birer tim-sal olmuşlardır.

Halkın muhayelesindeki "Hüseyin" veyahut "Ali" birer şehittir, kurbandır.

Beşeri mefkûrenin, insanî idealaların şehididir.

"Hüseyin" mümin bir Azerinin nazarında insanî mefkûrenin kurbanı olduğu için şehittir. Onun için de büyüktür.

Asırlarla Azeri bu "insani mefkûre" mehumu altında hakki, hakikati, hürriyet ve adaleti tasavvur etti.

Ve bu uğurda göz yaşları akırtırken, mersiyeleer, piyesler, dini bir edebiyat yaratırken, hakkin, adaletin, hürriyet ve insanî mefkûrenin bir gün muzaffer olacağına derin ve sarsılmaz bir ümit besledi.

O, her yıl bu gün zulme, vahşete, istipdadı kin ve nefretini tekrarladı.

O, her yıl bugün hürriyete, adalete, hakka, insanî mefkûreye olan aşkım tazeledi.

Ve o, bu yolun kurbanı olmak için anlâr içti...

Bayramlar ve matemler nedir? Mâseri-içtimai ehemmiyetti halz olan bu sevinç ve keder günleri toplicay, birleştirici, müsterek millî birlik bağlarını tazeleyen bir kıymete maliktir.

Bir cemiyeti millet yapan en mühim âmillerden biri de bunlardır.

Aynı günde, aynı sevinci ve aynı kederi duyan, aynı hadiseden aynı şekilde müteessir olan cemiyetleri, ki aynı duyğularla bağlanmış, aynı heyecan, duyğı, dilek ve ülkü taşıyan bir millet adını taşıyabilir.

Azerbaycan, beşeri, insanî mefkûre için kurban, şehit olmak mevzuunda koca bir edebiyat ve koca bir san'at hayatı yarattı.

Bu millî bir tradisyon şekline göre.

Ve Azerbaycan' ın harsî ve içtimai hayatına beşeri bir karakter vermekte bu tradisyon çok mühim bir rolü oldu.

Bu içtimai oluş seyrinin mütemadi devrindeki rolü büyüktür.

Milliyetini, Türklüğünü, Azerliliğini derkeden Azeri Türki, millî hürriyet ve millî istiklâline kavuşmak için yurushmağa başlayarken, yüksek, insanî bir seciye hazırlığına-maliki. O, hür yaşamak için, hür doğan bütün milletlerle müsavat hakına malik bir Türk insanı, bir Azeri insan olduğuna derin bir iman besliyordu.

Onun gözünde bütün insanlar, ve her fert gibi bir bütün olan, her millet Büyük yaratın karşısında aynı hakka, aynı imtiyazı haş hürriyet ve istiklâl müstahak idi.

O, bu imanla istiklâline kavuştu. Bütün Rusya çarlık istipdadından bölşevik istipdadına yuvarlanırken, Azeri Türki'nin insanî, beşeri bir prensip üzerine duran demokratik bir cumhuriyet kurması tesadüfî bir hadise değildi.

O, bu yeni hayatını kurarken ilhamını, kuvvetini imanının derinliğinden, damarlarında akan asil kandan ve asırlardan beri vurğunu benliğinden alıyordu.

Onun içindir ki o, 27 Nisan istilâsını susmak bilmiyen bir kıyamla karşıladı.

Onun, Azerinin nazarında 27 Nisan millî bir Aşuradır.

Buğün hak, hürriyet, insanîyet diyen Ye-zitler, Şimirliler hürriyet ve istiklâl hayatı ile yaşamaya karar vermiş Azerbaycan' ın kan ve ateşe boğmak istemlislerdir.

Buğün hürriyetin, istiklâlin, hakkin ve adaletin timsali olan millî Azerbaycan bayrağı endirilmiş, onun yerine kirlil bölşevik bayrağı çekilmiştir.

Buğün, hürriyet diyen diller vahşetengiz bir şekilde kesilmiş, hak bağrın ağzları kurşunlarla doldurulmuştur.

Buğün bir milletin, hürriyet ve beşeri mefkûre aşkı bir milletin, hürriyete nihayet verilmiş, Millet Meclisi kapatılmış, ordu dağıtılmış, ricalı, rehberleri, hürriyet seven gençliği zindanlara atılmış, Sibirya' na sürülmüş, kurşunlara dizilmiştir...

Buğün, istilaya, vahşete, zulme itaat etmedikleri için şehitler, kasabalar, köyler yerle yeksan edilmiş, hanmanlar mahvüperişan edilmiştir.

Buğün "Kur'an' a daldalanan Ye-zitler gibi ruslar da, hürriyete ve hakki boğmak için hürriyete ve hakki kalın itihaz ederek yurdumza girmiş, milletimizi iş ve köle haline getirenler milli, dini mukaddesatımızın cımarları altında kirlenmiştir...

Buğün benliğini, milliyetini müdrik, hak ve hürriyet aşkı bir milletin benliği tahkir edilmiş, müstakil hayatına, millî hakimiyesine nihayet verilmmiştir.

"Nihayet verilmmiştir" dedik, fakat bu doğru değildir.

Bunu hemen tashih etmeliyiz. Zulüm paydar olmaz. İstipdad ebedi değildir.

Aslı ve ezeli olan kölelik ve esaret değil, hürriyet ve istiklâldır.

İnsan hür doğar. Hür doğan insanın köle yaşaması gayri tabiidir.

İnsan hür yaşamak için hür doğmuştur. İnsani hayat yalmız hürriyetle mümkündür.



Osman Bey

Sıramızdan bir yiğit gitti . . . Osman Bey aramızdan çıktı.

Nisâ'nın beşinden itibaren itirdiğimiz bir silah arkadaşımızı, bu mefkûre ve meslek arkadaşımızı tanıyormusunuz?

Osman onun müstear adı idi. Asıl adı ise Arif Kerimî'dir.

Edil-Ural istiklâl hareketini idare eden muhterem Ayaz İshaki Beyin sağ eli, "Yeni Millî Yol"un yazı işlerini idare eden ve rus esaretinden kurtarmağa can atan esir milletlerin müşterek cephesinde Edil-Ural'ı şerefle temsil eden Osman'ın ölümü, yalnız Edil-Urallılar için değil, bütün mahkûm Türk illeri için ve bütün esir milletler için büyük bir itiktir.

Onun terbiyesi, savışı, havası, mahkûm Türklerin yeni mücadele devri hayatlarının bir örneği idi.

Daha çocuk iken, 14 yaşında büyük biraderi marif Fâtihi Kerimî'nin himayesinde millî işlere ve matbuat hayatına atılan Arif, bir müddet sonra Moskva ticaret enstitüsünde iken inkilâp teşkilatlarına intisap etmiştir. Bir az sonra Balkan harbi müna-sebetle Kiyef'te açılan Rusya Türk talebânı gizli kongresinde, Edil-Ural, Tür-küstan, Azerbaycanlı ve Kırmılı generleri Arif te hazır bulunmuştur.

Arif bu yüzden çar zindanlarına düşmüş, rusluğun en vahşetliğin mezalimini görmüştür.

Daha sonra Arif'i Edil-Ural millî hare-ketine aktif bir surette iştirak eden görü-yoruz.

Bölshevikler Edil-Ural hareketini kan ve ateşe boğduktan sonra Arif Türküstan'a geçerek 1919-1922-nci yıllarda Türküstan millî istiklâl komitesinin, kâmilâne, dilile, hatta edle silah olarak Türk düşmanlarına karşı savasmasında, en değerli bir uzvu olmuştur. 1922-de Türküstan istiklâl ko-mitesi tarafından irtibat tesis etmek mak-sadile, şaridin Meşhet'te bulunan muhterem müfti Sadrettin İnan'la beraber, Şarki Tür-küstan'a geçmek isterken Sovyet memurları tarafından tevkif edilen Arif ve arka-daşı bölshevik mahkemesi tarafından ölüme mahkûm edilmiştir. Fakat Arif evvelce müfti Sadrettin'i kaçırmış, oradan sonra da kendisi kaçmağa muvafak olmuştur.

Arif Afganistan'a oradan İran'a ve Türkiye'ye geçmiştir.

Ve bu muhâriclik günlerinde Arif en ağır mahrumiyetler, iztiraplar, hatta açlıklar geçirmiştir.

Nihayet onu Edil-Ural millî işlerinin başında, Ayaz Beyle beraber ve bizimle ele-elle buluyoruz.

Onun "Osman" imzalı yazılarını "Yeni Millî Yol" mecmuasında dikkatle takip ederdim.

Sarsılmayan bir inanca, bütün hayatını millette vakfeden Arif, Edil-Ural'ın parlak geleceğine asla şüphe etmeyen idealist mücahitlerden biriydi.

Ayaz Beyin Uzak Sarka seferinden sonra Osman'ın (Arif'in) işi bir kat daha ağır-laşmıştı.

Bilhassa Uzak Sark'ın tahtı bulganların hare-kete gelmesinden sonra, hain ve alçak

Hürriyet haricinde medeni-insani hayat mümkün olmadığı gibi, istiklâl haricinde de millî hayat imkân kalmıyordur.

Bir insan-ferit nasıl yaşamak hakkını haiz ise, bir millet te yaşamaktadır.

Millî cemiyet fertlerin birleşmesinden doğuyorsa, beynemillî hayat ta milletlerin müşterek hayatıdır.

Bir millet varsa, yaşamak hakkına mâlik demektir.

Çünkü yaşamak hakkı tabiidir, kisi de-ğildir.

Azerbaycan vardır, olmuştur ve gene ola-caktır.

Bugünkü istilâ onun istiklâline ancak bir "ara" vermiştir.

Azerbaycan böyle, "araları" iki bin yıldan çok fazla olan hayatında kaç defâ gördü. Fakat, ne Büyük İskender'in istilâsı, ne Pompey'in fîhutahı, ne arap hakimiyeti ve ne rus çarlarının vahşeti onu, aynı Azerbaycan'ı haritada silmedi.

O vardır. Çünkü bir varlıktır.

Ve yaşamak hakkına mâlik, yaşamağa müsteit bir varlıktır.

Onun istilâ altındaki hamleleri bu kudretinin canı şahididir. O, kaç defâ isyan etti!

O, kaç binlerle kurbanlar verdi!

İstilânın daha ilk gününden itibaren rus vahşetine ve rus istilâsına karşı edle silah olarak kıyam etmiş olan Azerbaycan için bir milletin tarihinde emsalsine tesadüf edil-meyen bir hamaset destanı yaratmıştır.

Onun, şimal kutubunun buzlu adalarında hürriyet ve istiklâl için iztirap çeken can veren, ölen, fakat zulme ve istipdade boyun eğmeyen on binlerce kahramanları, mahkûm-ları ve şehitleri vardır.

Onun bir savaş tarihi vardır, ki mislini

Petrol istihsalı

"İstiklâl"ın 54-nci nüshasında Bakü petrol ocaklarımız ikinci Kânun sayı za-fında 1.492.503 ton petrol hasıl olduğunu ve bu miktarın aylık programın 83% misbe'nini teşkil eylediğini kaydetmiştir.

İkinci Kânun ayında petrol ocaklarımızın açığı, bölshevik matbuatının itirafına göre, 310.000 tondan fazla olmuştur.

"Bakinski Raboçi" gazetesinin 3 Mart tarihli nüshasındaki resmi tebliğ göre pet-rol istihsalı Şubat ayında dahi düşmekte devam etmiştir.

Bölshevikler 1934 senesinde 22.000.000 ton petrol elde etmek tasavvurundadırlar. Bu plan mucibince her ay 1.800.000 tondan fazla istihsal yapmak lazımdır.

Halbuki Şubat ayında da aylık program ikmal edilememiş ve yukarıda gösterilen miktar mukabilinde 1.362.806 ton hasılat olmuştur.

Gazete, bu miktarın aylık programın 84% nisbetini teşkil ettiğini ve Şubat zarfındaki açığın 256.193 ton teşkil ettiğini yazıyorsa da bunun asıl açığının çok aşağı olduğunu herkesçe aşıkardır. Bir defa böls-hevikler Şubat ayında ikinci Kânun ayının açığını da dolduracaklardı ve ilave olarak Şubat programını da tamamile ikmal edeceklerdi. Bu iş için bütün kuvvetlerini seferber hale getirmişlerdi. Neticede ise değil, ki ikinci Kânun açığını dolduramadılar. Şubat bile ancak 84% nisbetinde ikmal edile bildi. Gazete, Bakü petrol ocaklarını iki ay zarında 502.090 ton borcu olduğunu kaydediyor. Halbuki plan mucibince iki ayda 4.000.000 tona yakın bir şey istihsal emeleri icat ettiği halde ancak 2.850.000 ton kadar bir şey elde etmişlerdir.

Fakat me'sele bununla da bitmiyor. Gazete istihsalın düşmekte devam ettiğini yazmaktadır.

Abdulreşitlerin, casus Kurbanalı mollaların yapmağa başladıkları rezaleteri üzerine, Arif bütün varlığı hareket geçmiş, ban-ditlerin iç yüzünü ifşa etmeye başlamıştı.

Onun son (Nisan nüshasında) yazısı da bu me'sele etrafindadır.

"Yaşasın millet ve millî yolbaşlarımız" diyen bu makalesinde Arif hürriyete, istik-lâl, milliyete — Türklüğe bütün vicdanile, imanile merbut olduğunu, istipdade, köhne-liğe, geriliğe, rusluğa derin bir kin bes-lediğini isbat etmektedir.

Aynı makaleden Arif'in 28 yıldan beri bu şerefli yolda çarpıştığını öğreniyoruz.

"14 yaşından başlamış 28 yıldan beri elimden geldiği kadar millî işlere himmet edip gelen ve bu yolda padişah (par) hük-met zindanının acım ve bölshevik zindan-ının azabını gören . . ." diye kendi ter-cüme halini yapan merhum bu vakitsiz ölümlü yazılı Edil-Urallıları değil, bütün esir Türkleri dağıdır etmiştir.

O, Türkü Türkten ayırmayan nadir idea-listlerden biriydi.

O, bunu 28 yıllık mücadelesile isbat etmiştir. Onun aziz ruhu karşısında hür-melede eğiliriz.

V. Nuh-Oğlu

hiç bir millet yazmamıştır ve yazamaz da . . . Onun bu şanlı ve kutlu savışı gösterdiği teper büyüklüğü ile münasiptir.

O, hak için ve hürriyet için ölüyor.

Ve bu yolda ölüren Milli İstiklâl" gibi insan bir mefkûrenin kurbanı ve şehidi olduğuna kânidir.

O muzaffer olacaktır.

Çünkü ilkişü kutludur, insanidir, be-şerdir.

O dünyaya hükmeden büyük bir milletin necip bir koludur.

Onun yazmasında Yuca Gök Tanrı "Türk yok bulmaz" diye yazmıştır.

O kurtulacaktır.

Azeri, her Aşura günü kutlu ve yüv şehit-lere göz yaşları aktırken hiç bir zaman ye-se ve ümitsizliğe düşmemiştir.

Aşura, onda hürriyete ve insani mefkû-re olan imamın takviye etmiş, zulme hak-sızlığa ve esarete olan kinini ve nefretini tazelenmiş ve sarsılmayan bir inanca hakkın ve adaletin nihayet zafer calacağına ümidini artırmıştır. 27 Nisan'da rolu aynıdır.

Bu Milli Aşura günü dahi bütün Azeriler millî hürriyete, millî istiklâl, hakka ve adalete olan merbutiyetlerini takviye ediyorlar.

Bugün dahi haksızlığa, zulme, esarete, istipdade, istilâ ve vahşete olan derin kinlerini tazeliyorlar.

Hakka ve hürriyete sevgi, haksızlığa ve esarete kin bağlarile birleşiyorlar.

Bugün her Azeri 27 Nisan istilâsını hatırlayarak aynı duygu, aynı heyecan ve aynı manevi başarılarla birleşmektedir.

Bir fert gibi, bir bütün olarak bir millet olduğunu ilan edecektir.

Yürekları aynı felaketin tesirile aynı se-kilde çarpacaktır.

Tarih hadiseleri arasında 27 Nisan

Bizi mücadeleye davet eden bir gün . . .

Coğrafi, iktisadi ve stratejik safatlara Arvupya'ya Asya'ya rapiden Kafkas ber-zahının, en mütena bir muntakasını işgal etmekte olan Azerbaycan, uzun zamanlar Türk ırkının muhtelif istikametlere müteveccih bir çok akınlarına geçit ver-miş, tarihten evvelki devirde olduğu gibi, tarihin kaydede bildiği günlerden beri de Türk ırkile meskün bulunmuştur. Muhtelif devirlerde Midiya, Atropotanya . . . nam-larını taşıyan bu odu yurdun sinesinde müteaddit kuvvetli hükümetler kurul-muştur.

Varlığımıza musallât olan ruslar tarih sahnesine bir piç millet olarak onuncu asrından sonra çıkarlar. Halbuki Türk Azerbaycan, her zaman tarihin seyriini doğrultmek kudretini gösteren Türk ırkına mensup olarak bir mazıye bakmaktadır.

Uzaklara gitmeğe ne hacet? Ruslar 15-nci asra kadar bir Türk devleti olan Altun Ordu'nun emirlerine inkıyad ederlerken, alçakca yaşamak için Türk haklarını "İsrahanlarını" diz çökerek dâhırların, Türk Azerbaycan Atabeyleri devrinin tantana ve azameti içerisinde yaşayor ve zamanın sayılı bir devleti olarak tanı-mıyordu.

Tarihin . . . taliin . . . köfü civveleri . . . Azerbaycan, Hanlıkların ayrılmışla git-gide parçalanmaya, yazılılamaya . . . Rusya ise Pransiklerin birleşmesiyle gitgide büyü-meye, kuvvetlenmeye başladı. Altun Ordu inhitaya yüz tuttu. Bu, Rusya'nın canlan-masına demektir. Canlanan Rusya daha sonra cenuba doğru tevessül etmek sevki-tabinisi duydu. Yağma mahiyetinde bir takım akınlar yapıldı. Bilâhare Deli Petrol tarafindan bu sevkitabililer fümüle edilerek "Rusya yaşamak için cenuba doğru tevessül etmelidir" düsturu vaz edildi. Bir çok mem-leketler birer-birer darbeyi bu teşkilâtlan-mış Rusya'dan yediler.

En ağır eziliş Kafkasya'nıkdirdi.

Rusya, Kafkasya'ya Gürcüstan himaye-sini edinmekle inmişti. Kafkas milletlerinin teitrukkundan istifade ederek Gürcüstan himayesini suitesire uğrattı ve istilâcı gen-ğelini sağa sola taktı. Böylelikle büyük bir tehlike ile karşılaşuyorduk.

Benliğimize saldıran çapulculara karşı yur-dumunuz kalbinden Cavat Han gibi kahraman çıkararak son nefeslerine kadar memle-lete müdafaaasını yaptılar. Nisbet kabul et-miyen rus kuvvetini, komşu, hatta kardeş-lerinden de imdat alamadıkları için, def-edemeden ellerinde silah olarak doğrandı-ran . . . öldüler . . . Fakat tarihten silimle-diler. Yurdun istiklâl tarihinde şerefli bir yer işgal ettiler.

Yeni sevgisile, vatan müdafaaası aşkile beraber Azerbaycan neslinin mefkûresine yükselebilirler.

Tarih bize yaman bir ders veriyordur. Bir büyük hakikat bu çok ağır tecrübeden sonra Azerbaycan'ın semasında bir kir-baç tesirile yatıyordu.

Tek edile se çıkmaz. Güç birliktedir!

Ne yazık ki asırların past bazı detalar bu hakikati perdelemiştir.

Gözler aynı zamanda aynı heyecanın tesirile, yaşlarla dolacaktır.

Herkes istiklâl ve hürriyet gününü hatırlı-yacak, o günü ancak gelecek me'sut günleri tahayyül edecektir.

Herkes müşterek duygu, müşterek heyecana birleşecek ve bir insan gibi hürriyet şehitlerini, hürriyet ve istiklâl kurban-larının kutlu hatıraları önünde diz çöke-cektir.

Herkes bir fert gibi rusluğa, istipdad, esarete vahşet ve istilâ timsali olan rusluğa karşı aynı zamanda aynı duyuygu duyacaktır; nefretlerini ve kinlerini izhar edecektir.

Aşuradan dönerken bir müminin tekrarlâ-dığı nedir?

— Yezid'e lanet! . . . Yezid'e lanet! . . . Yurdun seven, milletini seven, hürriyet ve istiklâline seven bir Azerinin söylediği de Yezitlere lanetten ibaret olacaktır . . .

On dört yıldır ki Azeri Milli Aşura yapı-yor. On dört yıldır ki bu, hürriyet hasre-tile sızıyor.

Bu merasim onun için millî bir tradisyon şekline almıştır.

Bu Milli Aşura merasimleri Azeriyi hürriyete ve istiklâline daha ziyade yak-laştırmıştır.

Hürriyet aşkı, istiklâl sevgisi onun için bir din şekline girmiştir. Manevi, ruhani ihtı-yacılarından en mühimmi olmuştur.

Her yıl daha ziyade inanyor, ki millî hayat, millî varlık hürriyete ve istiklâle kâimdir; yurdu istilâ altında olan bir mil-letin erğec mahvolup gideceğine kanaat her yıl daha ziyade kuvvetleniyor.

Yurdun, milletin, hürriyet ve istiklâlin kudsiyeti bütün varlığını istilâ ediyor.

Millî Aşuramız olan 27 Nisan Azerinin

Rusya on dokuzuncu asrın ilk rubunda Kafkasya'da yerleşti. Azerbaycan bir rus mülki haline irak olundu.

Fakat yurdumuz hiç bir zaman bir müs-temlike gibi Rusya'ya boyun bükmedi. Mahkûmiyetin doğruduğu aksülamellerle millî hayiyetler trmalandı, millî cereyanlar meydana geldi. Yurdumuz, sinesinde mütemadiyen mücahitler, kahramanlar yet-iştirildi. Rusya'ya karşı her türlü mücadele edonler teccil edildi. . . . dilere destan oldu.

Tarihin seyri 1917-de Rusya'da çök-türdü. Kafkasyalılar hür ve müstakil olmak yolunda hümmâl bir failiyete geçtiler. 1918-nci yılın 28 Mayısında bu temamiyeti istiklâlimizi ilan ettik, ve iki sene Azerbay-can bayağının altında müstakil yaşadık. Fakat etrafımızda harp sonrası hadiselerinin en gazepileri cereyan ediyordu. Bir tarafta bölshevik mayese tahammur etmiş olan Rusya Kolçak ve Denikin'i ezerek hudut-larımıza dayanmıştı. Diğer tarafta mütevali harpların müderibi asabiyyete sinirleri geril-miş olan mübariz Azeriyi duruyordu.

Ölüm-diren mücadelesi yapan Türkiye Rusya'ya ihtiyac hisetiyordu.

Biz yeni teşekkül etmiştik, zayıftık.

Rusya bir takım hatalardan istifade ede-rek memleketimizi saldırdı. 1920-nci yılın 27-nci Nisanı Azerbaycan ulukunda matem-li bir seherle başladı. Azerbaycan istiklâlî hakaharetlere uğradı. Tarihimize lekeli sa-hifeler, milletimizin hayatına kara günler ek-len-di. Varlığımıza karşı bulasık emeller bresleyen menhüs kızıl kuvvet yurdumuzu gerildi. Azerbaycan bayağı hakaharetle ayak-lar altına atıldı.

Maddeten ezildik, fakat maneviyatımız kırılmadı . . .

Hakka, istiklâla tapan aziz milletimiz, mukaddes hakkını, istiklâlini istirdat için uzun-zun savıştı. Yurdumuzun her köşesi sadece hakkını isteyen milletimizin kanile bir daha sulandı. Ne yazık, ki komşularımız ve kardeşlerimiz de bize yabancu gibi bakı-yorlardı, ne yazık, ki kuvvetler gayri mü-savi . . . şeriat gayri müsaitti. Sesimizi kimse esitmedi. Tarihten bir ders daha aldık.

Bununla beraber asla nemli olmayuz. Memleketimizin bu kara gününde bir taraf-tan milletimizin tarihi yine iştirak edenler, diğer taraftan milliyetçi bir gençlik olarak tarihin bize miras bıraktığı çok ağır fakat çok şerefli bir millî cidalın omuzları-mıza yüklettiği mes'uliyetin gururile, müca-delemizin temiz ve mukaddes ilhamlarile göğüsümüzü kabartarak ve sesimizi yücel-tirek haykırıyoruz: Ne mutlu bize, istiklâl-çünüz . . .

Evet, göğsümüz kabarık, sesimiz yücedir.

Çünkü istilâyâ uğramış bir millet istik-lâlî için çarpışmış, müstakil bir milletin rahat ve saadet için çalmıştınak daha şerhif, daha mukaddes millî bir borç bili-yoruz.

Bir milletin istiklâlî için savasıyorduz. "Dem'li hayatın ancak millî ola bileceğini inanyoruz. Millî hayat için şahsı saadetiñi feda ediyor ve en nihayet milletimizin istik-lâle kavuşması için ölmüğü bir saadet gibi telâkî ediyor ve bunu millî ruhumuzun ta Arkası 4-ncü şahidede Mehmet Azer

hürriyete, istiklâle olan aşkını artırmıştır. Onda yurt ve millet sevgisini de kuvvetlen-dirmiştir.

Onu istiklâline yaklaştırmıştır.

Onu, aynı iztirabı çeken, aynı heyecanlar duyan ve aynı düşmana karşı savasın hürri-yet vurgunu diğer milletlerle birleştirmiştir.

Hürriyet ve istiklâl bağırın, rusluğa kin ve nefret çağırın her ses ona kardeş sesini, her fert ona kardeş olmuştur.

Millî Aşura, Azerinin millî hareketini, millî sevgisini daha ziyade şuurlandırmış, gözlerini açmış, ona "romantik sevgilerle", "real sevgiler" arasında derin farkı öğret-miştir.

O, asil felaket arkadaşlarını bulmuş, ilham menbaları bir, şiarları bir ve düşmanları aynı olan Kafkasya milletleriyle sarsılmaz bir birlik haline gelmiştir. Anlamıştır, ki Kafkasya milletleri birleşemedikleri için esir oldular. Düşman onları ayrı-ayrı vurdu.

Azerinin mazarında kurtuluş yolu yalnız birliktedir. Kafkasya milletlerinin sarsıl-mayana birliğinde . . . Fakat bu da azdır.

Azerbaycan sağında asil beşimizin olan Türküstan'ı şimalinde Edil-Ural, Ukrayna, Kırm, Kazaklar, Belorus ve Finleri kendi vaziyetinde görüyor . . .

Azerbaycan bütün bu milletlerle ele-ele vererek, yüz milyonluk bir hürriyet ordusu halinde ilerlemektedir.

Bu ordu, hürriyet ve istiklâl işiına ko-san, hak için, insani mefkûre için, hakkı ve hürriyeti boğmalara karşı savasın hakikat ordusu, hürriyet ordusudur.

Bu ordu muzaffer olacaktır. Onunla ber-aber Azerbaycan da kurtulacaktır.

Çünkü hak onulardır.

Nihai zafer ise daima hakkın olmuştur.

Mirza-Bala

Hazin bir gün (Varşova'dan mektup)

Burada mukim Rusya mahkûmu milletler kolonisi, feci bir ölüme aralarından giden Edit-Ural istiklâlcılarının harareti patıyordu. **Osman Beyi** (Arif Kerim) 10 Nisan'da Lehistan topraklarına gömmekle hazin bir gün yaşadık. Osman Beyin ebedi gayubiyetinden müteessir Rusya mahkûmu milletler mümessilleri ve Varşova'daki Tatar kolonisi defin merasimine iştirak ederek Varşova mezarını mezarlığında merhum için açılan mezar başına toplandılar. Dini aracılar bittikten ve, **"Promete"** ye dahil milletler, Edit-Ural Komitesi, Varşova Tatar kolonisi, **"Yeni Milli Yol"** ve **"Yaş Türkistan"** namına ve diğer bir kaç hususi şahıslar tarafından merhumun mezarına cenazeler konulduktan sonra **Rezul-zade Mehmet Emin Bey**, **"Promete"** ye dahil milletler namına heyecanlı bir nutuk irat ederek, merhumun, gerek milli istiklâl yolunda kızıl rüslara karşı yapılan mücadeleden ve gerekse Edit-Ural istiklâlcıları tarafından Japonya'daki Tatar kolonisi içerisinde şaş kaldıran soflta zihniyeti, istiklâl düşmanı, müddet sahsiyetinde müteveccih çarşınamın şiddet bulduğu ve muvaffakiyet kazandığı bir sırada, aramızdan gitmesinin çok elim bir hadise olduğunu işaret etmiş ve nutukunu şu suretle bitirmiştir:

"Hanımın, Beyler, milli cidal uğrunda çar zindanlarını, böşevik çekalarını görmüş, 42 senelik hayatımın 28 yılını mücadelede geçirmiş merhumun vakitsiz vefatından müteveccih teessürümün büyüktür. Merhumun, muhacirlerin uğr serati içerisinde, vatandan uzak, vazife başında vefatı, bu teessürü bir kat daha artırıyor. Fakat biz hiç te mevâ olamayız. Merhumun Japonya'daki soflalara cevap olarak üze yazmış olduğu şu makalede dediği gibi, 'Şahıslar fani, fikirler baki'dir' değerli mücahit aramızdan gitti de, takip ettiği, ehke verdiğimiz, Edit-Ural istiklâl fikri, aynı suretle diğer mahkûm milletlerin istiklâl ideisi yapıyor ve yayıncaklar. Bu mukaddes idealim tahakkuku için yapacağımız fedakârlık, sarfedeceğimiz gayret, merhumun ruhu için en büyük bir tesliyat olacaktır. Binaenaleyh sıralarımız sıkıştıralım, merhumun hayatını verdiği istiklâl davası yolunda daha fazla bir hızla yürüyalim. Rahat uyu, ruhun sağ olsun, değerli mücahit! Edit-Ural'ın kaderlerimizin elim gayubiyetten müteveccih teessürlerini kalben iştirak eden ve istiklâl uğrunda ki mücadelelerinde muvaffak olmalarını dilerim."

M. Emin Beyin, hazirunun göz yaşları arasında biten nutukundan sonra Edit-Ural Komitesi namına şöş söyliyen Vaysof Bey, merhumun kısaca tercümesi abhalım, bilhassa Edit-Ural istiklâl mücadelesindeki mühim rolünü anlatmış, ve heyecanlı bir ifade ile demiştir ki:

"Sen daima millet ve vatandan için çalışmış, istiklâl mefkûresini kendine bir din yapmışın. Evet, sen Ulu Tanrı huzuruna ak alın ve temiz bir kalp ile çıkacakmış. Sual feristeleri amlen ve dinin ne idi sorunca, 'istiklâl, istiklâl, istiklâl' diyeceksin. Zira hayatında bundan başka bir şey düşünmemişsin ve hayatını bu fikre vakfetmişsin."

Vaysof Bey, merhumun defin merasimine iştirak eden ve bu suretle Edit-Ural'ın kardeşlerinin en acı anlarından mütehasis olan bütün milletlerin mümessillerine ve dost leh milletine teşekkür ederek nutukuna nihayet vermiştir.

Vaysof Beyden sonra merhumun Lehli dostlarından bir zat çok müessir bir nutuk irat ederek merhumun yüksek karakterinden, heyecanlı vatanseverliğinden bahsile, vatani ve millî için çalışan merhumun kendisi ana yurdundan bir kat ölkede ebediyete kavuşmasının çok hazin bir akbet olduğunu kaydemiş ve nutukunu şu cümlelerle bitirmiştir:

"Emin ki, kendi istiklâl ve hürriyeti için ölen binlerce değerli evladım ağuşuna alan bu Lehistan toprağı, seni de bir istiklâl kurbanı, öz evladı gibi ağuşuna almak için çekinmeyecek ve bu toprak sana hafif gelecektir."

Ey Lehistan toprağı, bu aziz ölüyü kendi evladın gibi kabul et!"

Nutukları bittikten sonra hazirun derin teessürleriyle mezarından ayrılmıştır.

17 Nisan'da **"Promete"** ye dahil milletler mümessilleri toplanarak Osman Beyin mezarı için bir ihtifal yapılmıştır. İhtifala diğer mümessillerle beraber Edit-Ural ve **"Yeni Milli Yol"** mecmuası namına Dr. Saadet Şakir Hanım, Türkistanlılar ve **"Yaş Türkistan"** mecmuası namına Dr. Tahir Şakir Bey iştirak etmişlerdir. **"Promete"** resininin, Osman Beyin feci bir ölüme, **"Promete"** ailesi içerisinde gittiğinden müteveccih teessüratını bildiren kısca nutukunu müteakip, merhumun terhami yadi için ayaga kalkmıştır. Bundan sonra Resul-zade Mehmet Emin Bey irat ettiği bir nutukta merhumun çok mesakkatli hayatını anlatarak, şahsiyeti karakterize etmiş, Osman Beyin gerek Türkistan ve gerekse Edit-Ural istiklâl mücadelesindeki aktif rolünü çok alarla izah etmiştir.

Rüstembeyli Şefi Bey hakkında

İstanbul'dan mektuplar

I.

Muhterem Resul-zade Mehmet Emin Beyefendiye,

Efendim,

Geçen nushada bahsettiğimiz Şefi Beyin mahut çıkışı münasebetle nesredilmek için idaremize gönderilen mektuplardan:

Almanya'daki Azerilerin protestosu

"Pek saygılı ve aziz Emin Beyefendi!

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi" ile burada oturan Azeriler, gerek İstanbul'dan alınan mektuplardan, gerekse milli maubuatımız sınırlarında çıkan yazılardan, vatanımız istilâ eden düşman ajanlarının İstanbul'daki muhacirlerimiz arasına sokularak istiklâlci vatandaşlarımızı itibardan düşürmek, siyasi ve milli-medeni teşkilatlarımızı bozup dağıtmak, bilhassa milli mücahahilerimize milli idükümüz olan istiklâlimizin hakiki mümessili bulunan Zâti âhlerini keledirmek gibi en rezil ve mel'un teşebbüslerde bulunduklarını derin bir nefrette öğrenmiştik. Çeka parmağı eksik olmayan bu fitne ve fesat dolu bozguncululğın başkaca faili Şefi Rüstembeyli olduğu, yaptığımız tahkikat neticesinde meydana çıktığından, Komite'miz ve Almanya'da yaşayan bütün vatandaşlarımızın, mel'un hareketle düşman değirmenine su veren bu vicdansızın rezalelerinden duyduğumuz nefret ve tuğyan hislerini tercüman olarak bunu milli organımız **"İstiklâl"** vasıtasile vatandaşlarımızı bildirmişiz istihvan olunuyor.

Düşman, her vasıtaya tevessül ederek, milli menafii şahsi iğbirleriyle feda edecek kadar âleak tınette bulunanları yardimile aramıza fitne ve fesat tohumu saçmak gibi neticede daima akim kalan teşebbüslerle bile sallarmızı daha fazla sıkıştırmak ve iğbirimide bulunan namus, sefa, haysiyet ve milli iman sahihi istiklâlci kütülemizle daha da dikkatli olmak imkânını vermiş olduğu gibi, bu çirkın faaliyetleri muhacirleri seciyelik geniş kütülemizi milli rehberimiz Zâti âhlerine bir kat daha merbut ettiğini unutmaktadır.

Komite'miz ve Almanya'da yaşayan bütün vatandaşlarımız Zâti âhlerine teydi merbutiyet ve ızharı ifimat ederek, aynı zamanda bozguncu fesatçıların herhağki milli teşkilatlarımızdan bir en evvel kapu dışarı edilmelerini rica eder.

Samimi saygılarımızı takdim ederiz.

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi"

reisi: Hilâl Münşi

katibi: Şamil Safer

Almanya'da bulunan Azeriler namına: Dr. H. Mehmet Halil, M. Kerim, Ali Teymur, Cemil Murat-zade

İstanbul'dan mektuplar

II.

Muhterem Resul-zade Mehmet Emin Beyefendiye,

Efendim,

Geçen nushada bahsettiğimiz Şefi Beyin mahut çıkışı münasebetle nesredilmek için idaremize gönderilen mektuplardan:

Almanya'daki Azerilerin protestosu

"Pek saygılı ve aziz Emin Beyefendi!

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi" ile burada oturan Azeriler, gerek İstanbul'dan alınan mektuplardan, gerekse milli maubuatımız sınırlarında çıkan yazılardan, vatanımız istilâ eden düşman ajanlarının İstanbul'daki muhacirlerimiz arasına sokularak istiklâlci vatandaşlarımızı itibardan düşürmek, siyasi ve milli-medeni teşkilatlarımızı bozup dağıtmak, bilhassa milli mücahahilerimize milli idükümüz olan istiklâlimizin hakiki mümessili bulunan Zâti âhlerini keledirmek gibi en rezil ve mel'un teşebbüslerde bulunduklarını derin bir nefrette öğrenmiştik. Çeka parmağı eksik olmayan bu fitne ve fesat dolu bozguncululğın başkaca faili Şefi Rüstembeyli olduğu, yaptığımız tahkikat neticesinde meydana çıktığından, Komite'miz ve Almanya'da yaşayan bütün vatandaşlarımızın, mel'un hareketle düşman değirmenine su veren bu vicdansızın rezalelerinden duyduğumuz nefret ve tuğyan hislerini tercüman olarak bunu milli organımız **"İstiklâl"** vasıtasile vatandaşlarımızı bildirmişiz istihvan olunuyor.

Düşman, her vasıtaya tevessül ederek, milli menafii şahsi iğbirleriyle feda edecek kadar âleak tınette bulunanları yardimile aramıza fitne ve fesat tohumu saçmak gibi neticede daima akim kalan teşebbüslerle bile sallarmızı daha fazla sıkıştırmak ve iğbirimide bulunan namus, sefa, haysiyet ve milli iman sahihi istiklâlci kütülemizle daha da dikkatli olmak imkânını vermiş olduğu gibi, bu çirkın faaliyetleri muhacirleri seciyelik geniş kütülemizi milli rehberimiz Zâti âhlerine bir kat daha merbut ettiğini unutmaktadır.

Komite'miz ve Almanya'da yaşayan bütün vatandaşlarımız Zâti âhlerine teydi merbutiyet ve ızharı ifimat ederek, aynı zamanda bozguncu fesatçıların herhağki milli teşkilatlarımızdan bir en evvel kapu dışarı edilmelerini rica eder.

Samimi saygılarımızı takdim ederiz.

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi"

reisi: Hilâl Münşi

katibi: Şamil Safer

Almanya'da bulunan Azeriler namına: Dr. H. Mehmet Halil, M. Kerim, Ali Teymur, Cemil Murat-zade

Muhterem Resul-zade Mehmet Emin Beyefendiye,

Efendim,

Şefi Beyin milli menafii münafii, istiklâl mücadelemizi sektedar edici mahiyette olan mektubunu nefrette karşılar, icabı halinde umumun hissiyatına bizim de protesto-muzun ilavesini dileriz. Bu hadise, haricte milli mücadele cephemizde bozguncu bir takım unsurların bulunduğu açıkça göstermektedir. Tedavisi tehire uğrayan her hastalık gibi bu hadise de 6tenberi ishahna bir türlü ibtidal olunmayan mücadele çihazımızın emsalları çok gibanlarından patlamış birisidir. Bütün bunlar, git-tiğe zümlemizecek olan mevcut hastalıkların önüne geçmeyi, milli mücadele cephesini her türlü muzır unsurlardan bir an evvel temizlemeyi amirdir. İş firkanı saha hududunu aşarak tam ve kâmil manasile milli bir mahiyet almıştır. Hem milli bir rezale mahiyetini.

Şöylediklerimiz hülûsi kalp ile yazıldığı temin ile, hürmetlerimizin kabulunu dileriz efendim. İstanbul, 20. 3. 1934.

Ahmet Oğlu Ali

M. Azeri

II.

Pek muhterem liderimiz ve Milli Merkez reisi Mehmet Emin Bey Hazretlerine,

Şefi Rüstembeyli'nin Size hitaben yazdığı mektubun mealinde haberdar oldum. Evvela şu mektuba Sizin gibi milli mücadelede bu vakte kadar rehber olan bir şahsa bu gibi taarrüzlere ve ithamlara bulunmasına karşı kendi nefretimi ızhar ediyor ve saniyen Şefi'nin bu mektubu düşmanımız böşeviklerin ellerine milli cephemizi dağıtmak için verilmiş bir doküman olduğundan böyle millet, memleket ve firka düşmanı ve düşmanlarımızı hizmet eden hainin bir an evvel firkanızın pak sıralarından çıkarılmasını ve bu gibi diğerlerinin de bir an evvel firkanızdan çıkarılması ile gelecek mübarize için sıralarımızın temizlenmesini rica ederim.

İstanbul, 3. 4. 1934.

1924-den dahilide **"Müsavat"** fırkası Tiflis şubesi azalarından:

Mir-Refi Nasrulla-zade

Muhacirler arasında

Müşterek bir protesto

Almanya'daki Azeri, Edit-Ural ve Türkistan kolonileri Nisanın 15'inde Berlin salonlarını birinde toplanarak çok büyük kalabalık arzeden müşterek bir içtima aketmiş ve Uzak Şark'ta mel'un Abdulreşit Molla ile Kurbanalî Molla gibi düşman ajanlarının Rusya mahkûmu Türklerin istiklâli aleyhinde alenen hareketle geçerek. **Ayaz İshaki Bey** gibi Rusya penesinde bulunan esir Türk ilerinin istiklâl ve hürriyeti uğrunda bütün hayatı uzun çarşınam büyük bir mücahide rus hülûganırları beraber yaptıkları tevazüye karşı şiddetli protestolar ızhar etmişlerdir. Berlin Edit-Ural Komitesi reisi **Abdulrahman Şafi Beyin** riyasetile idare olunan bu içtimada, Azeriler ve **"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi"** namına Hilâl Münşi ve Türkistanlılar tarafından Dr. O. İshak Oğlu Beyler çıkışta bulunarak, vakitte dmi kisvet altında ve hatta Hazreti Muhammed'in mezarı şerif başında ve mukaddes Kab'a'da bile, herhağki dinin ve bilhassa islam dînine bulunan mahkûm Türklerin en şiddetli düşmanı olan hıristiyan rus ve dinşiz böşevikler lehinde mübarek arazide bizzat yaptığı propagandasile maruf olan çeka ajanı mel'un Abdulreşit İbrahimof'un şimdide Uzak Şark'ta başladığı rezalethin Almanya'da yaşayan bütün Azeriler ve Türkistanlılar tarafından lânet ve nefret duyularile karşılandığını tesbit ettiler.

Edit-Ural Komitesi namından olarak Dr. Fuat Kazak Bey tarafından Abdulreşit, Kurbanalî ve hempasi hakkında verilen muassal izabattan anlaşılığına göre, **Alimcan İdrisi** nam, maruf çekit Ağabekof'un himzetinde bulunan eski bir çeka ajanı dahi Abdulreşit'le tesriki mesaiye başlanmış, muhterem Ayaz Bey ve Edit-Ural istiklâlci

Mehmet Emin Bey nutukunun sonunda Edit-Ural'lı kardeşlere Kafkasyalı milletler namına beyanı taziyet etmiş ve Edit-Ural istiklâl davasının alelumun Rusya mahkûmu milletlerin davası olduğunu, binaenaleyh kendilerinin hiç bir zaman yalnız zannetmelerini dahi ilave etmiştir.

M. Emin Beyden sonra biri Ukrayna tes-

laaheyinde bu defa artık maskasız olarak faaliyete geçmiştir. Edit-Ural'lı kardeşlerimizin yaptıkları resmi tahkikata göre, bu elastik çekist — [ki bir kaç sen bundan evvel Berlin Türk Klubundan kapu dışarı edilmiştir] — galiba G.P.U. ve Komintern roma'ya gönderilmiş olacaktık ki, gençlerde Emre'ya giderek orada in'ınkat eden Şark Talebilerin Kongresine **"Tatar Talebesi mümessil"** sıtiale iştirak etmek istememiş, bilhare Kongre riyaset heyeti tarafından mandatların teftiş ve tesbiti anşında edile icap eden vesak ve sahahiyetin olmadığı meydana çıkarak şantaj yaptığı keşfolunmuştur.

Nutukları müteakip içtima Hilâl Münşi ve Z. Kasım (Türkistan) Beyler tarafından takdim olunan aşğıdaki mukarreratı kabul etmiş ve bütün mütehit milli teşkilatlara gönderilmesini tahtı karara almıştır.

"15 Nisan 1934'de Berlin'deki Azerbaycan, Edit-Ural ve Türkistan kolonileri, Berlin Edit-Ural kolonisi teşebbüsile mütehit-hiden bir içtima aktederek rus maktûmu Türklerin istiklâl hareketini Uzak Şark'ta temsil eden muhterem Ayaz İshaki Bey hakkında, Türk hainleri ve bilhassa Rusya penesinde inleyen Türk ileri istiklâlinin düşmanları tarafından yapılan hakarete karşı şiddetli nefretlerini ızhar eder ve şu menfur hadise ve bunun failleri menbus başı calmalı ak ve kızıl provokatörlerin faaliyeti ve şahsiyetlerine dair Edit-Ural kolonisi namından takdim olunan maruzayı tasvip eder."

Mukarrerat okunduktan sonra, Resul-zade Mehmet Emin Beyefendinin geçen nushada çıkan **"Türkliğin hainleri"** adlı baş makalesi, şiddetle alkışlanarak, hazirun arzusü üzerine Hilâl Münşi Bey tarafından okunmuştur.

kilatı mümessili diğeri de Şark Enistitüsü kâtibi tarafından söylenen iki nutku müteakip Dr. Tahir Şakir Bey, elim gayubiyet dolayisile teessürlerini ızhar eden ve bu suretle Edit-Ural'lıların acısına ortak olan bütün kardeş millet mümessillerine aynı zamanda dost Leh miletine teşekkürlerini bildirmiştir.

A — T.

Tarih hadiseleri arasında 27 Nisan

(3-ncü sahifeden mabat)

derinliklerinde duyuyorum.

İşte bu duygu ile, ki ardı arası kesilimiyen milliyetperver Azeri gençliği Çekâ'nın bodrumlarını, şimalın buzluk çehennemlerini, Hazer'in amansız dalgalarını doldurmakta tereddüt etmiyor.

Bakınız milliyetçi bir sair simanın tondularına atılan oğlunu, anne, nimeni hitaben ne diyor:

"Yoksa oğlunu mu sen hatırladın, yok, onu düşünme, şimdi evladın buzluk ufkuların kucagındadır.

O, en melmepver bir çağındadır, emdikçe soğuydu, 'daha ver' diyor..."

Evet, melmepver bir çağ...

İstia çemberinden geçerek istiklâl kavuşan milletlerin tarihinde, istiklâl hayatını yaşayanların, istiklâl savaşını, milli kuruluş davasını yapanlara çitga ettiği görüldüğü bir bu savasın cereyanına sevirici kalandarın veyahut bu savasın engel olmak istiyenlerin hakarete, neiretle yadedildiği de enemiyetle göze karur.

Bu itibarla milli kuruluşumuzun gayet nazik bir devrinde, yapı devrinde yaşadığımız bütün benliğimize müdrük olarak büyük davamızın zatleri yarın tevaccühünü kazanacağımıza iman etmişdir.

Şu idrak, şu imanlardır ki, milli mücadeleye uğrunda öldürülenlere gıpta ediyoruz.

Şu idrak, şu imanlardır ki, İstiklâlimizin fasılası tarihi olan 27 Nisanı göz yaşlarımızla değil, her Nisan daha kuvvetlenen intikam hislerimizle, bile mücadeleye davet eden bir gün olarak anıyoruz.

Ve gene şu imanlardır, ki bayrağımızın semamızı süsleyeceğü güne kadar istiklâlimiz uğrunda kanımızı seve-seve aktacağız.

Mehmet Azer

Tarihten bir ders

(2-nci sahifeden mabat)

ve daha bedter şekilde devam ettiriyorlar. Şu farkla ki, şimdiki balabaların eski hürsüzlük ve çapulculukların kızıl bir boya altında yapıyor ve beşeriyeti yalnız bu süsle adlatmak istiyorlar.

Çarlık Rusya'nın Kafkasya'ya immesi tarihinin fecaati, Gene ahalsini kırılan geçirşi, Şimali Kafkasyalılara yaptığı mezal ve yürütüldü ruslaştırma siyaseti her vesile belli olduğu için bu hususta fazla söylemek istemiyoruz. Yalnız şua işaret edelim ki müstevli rus kuvvetinin vahşiliğine tarihin muhtelif zamanlarında şahit olmuş ve rus siyasetinin acı safhalarını taahşit olmuş olan Azerbaycan halkı rusa hiç bir zaman inanamamış, inanamamış ve onu ezeli bir düşman gibi görmüştür. Halk, kendi arasında birisinin dostluğunda ufaak bir sürhe ve zaliyet görürse ona, "rusdostluğu" der. Eski barbar rus, çar Rusyası ve kızıl Rusya, hiç bir halkı itimadın kazanamamış ve halkta amansız bir düşman gibi görmüşlerdir.

Evet, gerek eski rus ve gerekse kırmızı boyalı şimdiki rus bereketsiz rus toprağının aç ve muhtaç evladidir. Onun aç gözü daima bizim, tok, sıcak, münib ve güzel ölkelerimize çevrilmiş ve çevrelecektir.

Bu hakikati bile, tarihimiz Ahbah serdarının dilile söyler. Ahbaziya'ya aynı Gürcüstan'a akin eden eski zaman rusları Azerbaycan'ın mamur Berde ve Nuşabe'nin tarumar etmişlerdir. Bu ifade isari tekerür ettiği. Azerbaycan'ın istilâ altına alın ve yağma eden ruslar, Gürcüstan'ı aynı ağılar güne koydu, Şimali Kafkasya'ya da işgal altına aldı.

Bu hadiselerin bize öğrettiği nedir? Tarihin bu elim ve acı hadiseleri bize 1000 seneden beri şöyle diyor: "Ey Kafkasyalılar, uyanınız, mütehit ve mütehit olunuz. Kendinizi tek bir adam gibi ruslara karşı müdalaat etmek istidare ve kabiliyetini göstermediğiniz takdirde acı hadiseler daha çok kerrelere kendisini göstermekle gecikmeyecektir. Zira Rusya'nın çoğrafi vaziyeti değişmiştir. Onlar gene, akin ve başşın yapan ecdatlarının yolunu takip ediyor ve edeceklidir. Mütehit bir hale gelmedikçe ve düşman rusa karşı birlik olmasız sızden sonra gelenler gene, "Devail" nin hikâyesinde olduğu gibi memleketimiz hakkında yazılmış acı hikâyeleri okuyacak ve balki de, 'bir zamanlar bu yerlerde bu gibi filan filan kavimler yaşamış ve birlik olduklarına göre ruslar tarafından imha edilmişlerdir" diyerek tarihin sahifesini çevireceklerdir.

27 Nisan faciasını bir daha göremek ve bu feci günleri görememeyi için, biz Kafkasyalılar tarihin feci hadiselerinden ibret almalıyız. Çünkü, tarih, tarihten ders almayanları ve hata yapanları cezazsı bırakmıyor.

Demirci Oğlu

Chrefredakteur und Verleger: M. E. Resul-zade
Verantwortlicher Redakteur: Hilâl Münşi
Berlin-Charlottenburg

Druck: A. Wesemann, Berlin, N.W.11, Stresemannstraße 72